

PRAVNI MONITORING MEDIJSKE SCENE U SRBIJI

Izveštaj za septembar 2015.

SADRŽAJ

I	SLOBODA IZRAŽAVANJA	3
II	MONITORING IMPLEMENTACIJE POSTOJEĆIH PROPISA	5
III	MONITORING PROCESA USVAJANJA NOVIH ZAKONA	11
IV	MONITORING RADA NADLEŽNIH TELA, ORGANA I ORGANIZACIJA	13
	REGULATORNA TELA	13
	DRŽAVNI ORGANI	13
V	PROCES PRIVATIZACIJE.....	14
VI	ZAKLJUČAK	16

I SLOBODA IZRAŽAVANJA

U periodu na koji se ovaj monitoring izveštaj odnosi zabeleženo je više slučajeva koji ukazuju na moguće povrede slobode izražavanja.

1. Napadi i pretnje

Još uvek nisu pronađeni napadači na Ivana Ninića, novinara i aktivistu koga su u avgustu pretukle dve, za sada nepoznate, osobe. Sam Ninić je u izjavama medijima naveo da zna ko stoji iza njegovog prebijanja, te da se radi o državnom funkcioneru čije poslovanje istražuje prethodne tri godine. Istovremeno je istakao da ne veruje da predsednik vlade ima ikakve veze sa njegovim prebijanjem, kao i da je sa njim imao korektan razgovor nakon incidenta. Ipak, naveo je da predsednik vlade i njegov kabinet stvaraju neprijatnu atmosferu u društvu, koja pogoduje onima koji žele da se fizičkim napadima obračunavaju sa neistomišljenicima.

Nezavisno društvo novinara Vojvodine (NDNV) kritikovalo je bivšeg gradonačelnika Kanjiže Lasla Balu i optužilo ga da je pozvao na „linč” novinarku Natalije Jakovljević, predsednice Centra građanskih vrednosti iz Subotice. U autorskom tekstu, objavljenom na portalu *Vojvodina danas* na mađarskom jeziku, Bala je naveo lične podatke i adresu Natalije Jakovljević. Autorski tekst je bio reakcija na tvrdnje Centra građanskih vrednosti da se opštinske vlasti ponašaju rasistički prema migrantima.

Sredinom septembra mađarska policija je, dok je pokušavala prisilno da spreči ulaz izbeglica u tu zemlju, napala i novinarsku ekipu RTS-a koja je izveštavala sa lica mesta. U incidentu su povređeni snimatelj Vladan Hadži Mijailović, inženjer zvuka Miroslav Đurašinović, kao i novinarka Jovana Đurović. Istovremeno su se na meti napada našli i poljski novinar Jacek Tacik i fotoreporterka švedskog lista „Ekspressen” Meri Peterson Elafi. Na napad su reagovala strukovna udruženja, ali i Ministarstvo kulture i informisanja.

Napadi na Ivana Ninića i ugrožavanje bezbednosti novinarku Natalije Jakovljević, sami po sebi, govore o nepovoljnom okruženju za rad novinara u Srbiji. Ako se zaista utvrdi da iza napada na Ninića stoje pojedini državni funkcioneri, to će nedvosmisleno potvrditi da je država u potpunosti zakazala u svojoj obavezi da zaštiti novinare i stvori bezbedno okruženje za razvoj slobode izražavanja. S druge strane, nervozna reakcija bivšeg opštinskog funkcionera u Kanjiži i nepromišljeno obelodanjivanje ličnih podataka novinarku pokazuju koliko smo kao društvo nezreli i koliko se političke elite u Srbiji, uključujući tu i nosioce javnih funkcija, bivše ili

sadašnje, teško nose sa kritičkim tekstovima i ne pokazuju ni minimum tolerancije za drugačije mišljenje, bez čega je javna i otvorena debata o pitanjima od javnog interesa nezamisliva. Umesto da se na tvrdnje o ksenofobnim izjavama odgovori argumentovano i civilizovano, kao što to primer Lasla Bale pokazuje, u Srbiji je postala praksa da se poseže za ličnom diskvalifikacijom, objavljivanjem ličnih podataka i adrese onih sa čijim se mišljenjem političari ne slažu, čime se debati o pitanjima od javnog interesa uopšte ne doprinosi, već se, naprotiv, prizivaju napadi ekstremista na njih. Nažalost, različiti spiskovi „neprijatelja”, sa podacima iz njihovog privatnog života, postali su naša svakodnevica. Podsetićemo, povodom jednog takvog spiska organizacije „Naši”, vodi se krivični postupak koji, međutim, još uvek nije završen. Ta organizacija je, nakon što je Ustavni sud Srbije u decembru 2012. godine odbacio predlog Republičkog tužilaštva da im se zabrani rad zbog delovanja usmerenog na nasilno rušenje ustavnog poretka, i kršenja Ustavom zajamčenih prava i izazivanja nacionalne, verske, rasne i seksualne mržnje i diskriminacije, objavljivao spiskove nevladinih organizacija čiji je rad okarakterisala kao „antisrpski”, spisak srpskih medija koji su, navodno, „finansirani prljavim novcem albanske i hrvatske mafije”, a u martu 2014. godine i spisak „najvećih srbomrzaca i izdajnika među javnim ličnostima”.

Napad mađarske policije na novinare, do kog je došlo u kontekstu izbegličke, ili migrantske krize sa kojom se Evropa suočava, svedoči o tome da problemi kojima je sloboda izražavanja izložena nisu samo lokalni, srpski, već naprotiv, i regionalni.

2. Sudski postupci

2.1. U septembru je Vlada Republike Srbije, posle skoro godinu dana ćutanja, dostavila dnevnom listu „Danas” podatke o tome koliko je dato saglasnosti za nova zapošljavanja u javnom sektoru uprkos generalnoj zabrani koja je za takva zapošljavanja propisana. Podaci su dostavljeni tek pošto je Upravni sud doneo presudu u korist novinara „Danasa” Bojana Cvejića, kojom je Vladi naloženo da tražene podatke dostavi u roku od 15 dana. Cvejić je u oktobru 2014. i februaru 2015. godine podneo dva zahteva za pristup informacijama od javnog značaja, na koje Vlada nije odgovorila, a nakon toga i tužbu Upravnom sudu zbog tzv. „ćutanja uprave”. Upravni sud presudio je po jednom od tih zahteva u korist novinara „Danasa”, a Vlada je tek po toj presudi tražene podatke dostavila.

Organi javne vlasti, u smislu Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja, često traže načine da izbegnu svoje obaveze za dostavljanje informacija. Velika energija koja se troši na to da se pronađu mehanizmi izigravanja obaveza po zakonu potvrđuje generalnu nespremnost organa javne vlasti da svoj rad i rezultate svoga rada učine otvorenim za javnost, a

s druge strane, jača sumnju da je svrha takvog „zida ćutanja“ da prikrije nelegalno ili neodgovorno ponašanje nosilaca vlasti. Ono što u ovom slučaju posebno zabrinjava jeste to što je organ koji nije postupio po zahtevu novinara za pristup informacijama od javnog značaja upravo Vlada Republike Srbije. Zakonom o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja Vlada je, ne samo obavezana da poštuje određena pravila koja se odnose na transparentnost njenog rada, već i da Povereniku za informacije od javnog značaja, ako on svoja rešenja ne može sprovesti na drugi način, pruža pomoć, odnosno obezbeđuje izvršenje njegovih rešenja. Osnovano se sada postavlja pitanje kako će Vlada asistirati Povereniku u izvršenju rešenja koja on donosi po Zakonu o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja, ako ni sama ne poštuje obaveze koje po istom tom zakonu ima. U navedenom kontekstu, odluka suda je veoma ohrabrujuća jer govori u prilog tome da „zid ćutanja“ nije neprobojan, kao i da se upornost tražilaca informacija isplati. S druge strane, za očekivati je i da će ova i slične odluke uticati na državne organe, javna preduzeća, ustanove itd. da, umesto da resurse troše na postupke zarad izbegavanja obaveza, obaveze koje po zakonu imaju dosledno poštuju i bez odlaganja koje se ogleda u vođenju nepotrebnih upravno-sudskih postupka.

2.2. U periodu na koji se ovaj izveštaj odnosi nastavljen je postupak protiv Nebojše Čovića, predsednika KK Crvena Zvezda, bivšeg gradonačelnika Beograda i bivšeg potpredsednika Vlade Republike Srbije, a povodom napada na novinara Dejana Anđusa u junu prošle godine. Nebojša Čović je na saslušanju u Trećem osnovnom tužilaštvu u Beogradu izjavio da se nije nasilnički ponašao prema novinaru.

Zanimljivo je da se Čović tek iz osmog puta odazvao pozivu tužilaštva. Ostaje da se vidi da li će tužilaštvo, nakon što sasluša i Dejana Anđusa, drugog aktera incidenta, odlučiti da podigne optužni akt protiv Čovića.

II MONITORING IMPLEMENTACIJE POSTOJEĆIH PROPISA

1. Zakon o javnom informisanju i medijima

1.1. Sredinom septembra, u organizaciji Stalne konferencije gradova i opština i Misije OEBS-a u Srbiji, a u saradnji sa Delegacijom EU, Ministarstvom kulture i informisanja, Fondacijom za otvoreno društvo i Nezavisnim udruženjem novinara Srbije, održan je skup posvećen implementaciji odredaba Zakona o javnom informisanju koje se odnose na projektno sufinansiranje. Skupu je prisustvovalo više od 120 predstavnika opština. Na skupu se moglo čuti

da je do kraja avgusta 84 lokalnih samouprava raspisalo konkurs za projektno finansiranje medija po novim pravilima, dok 60 opština i gradova to još nije učinilo. Takođe, konstatovano je da je 2015. godina nulta, eksperimentalna i tranziciona, te zaključeno da je uvođenje projektnog sufinansiranja, uprkos uočenim nedostacima, veliki napredak u oblasti javnog informisanja. Posebno je zanimljivo bilo izlaganje Vesne Jokanović iz Ministarstva kulture i informisanja, koja je istakla da ipak postoji sankcija za lokalne vlasti koje ne raspišu javni konkurs, budući da „postoji mogućnost” da Ministarstvo finansija, na zahtev Ministarstva kulture i informisanja, obustavi novčane transfere takvoj lokalnoj samoupravi.

Članom 17. Zakona o javnom informisanju i medijima propisano je da Republika Srbija, autonomna pokrajina, odnosno jedinica lokalne samouprave obezbeđuju iz budžeta deo sredstava za ostvarivanje javnog interesa u oblasti javnog informisanja i raspoređuje ih na osnovu sprovedenih javnih konkursa i pojedinačnim davanjima, na osnovu principa o dodeli državne pomoći i zaštiti konkurencije, bez diskriminacije. Iako je ova odredba formulisana kao obaveza, nije praćena adekvatnom sankcijom, budući da ne postoji ni prekršajna ni disciplinska odgovornost za entitet koji ne raspiše konkurs. Mogućnost koju pominje predstavnik ministarstva Vesna Jokanović odnosi se na tzv. transferna sredstva koje Vlada upućuje lokalnoj samoupravi. Ta transferna sredstva se koriste ili za određene namene, ili nenamenski, a sve u skladu sa Zakonom o finansiranju lokalne samouprave. Mogućnost koju je pomenula predstavnik Ministarstva predviđena je kao sankcija za nepoštovanje fiskalnih pravila propisanih odredbama čl. 27ž Zakona o budžetskom sistemu. Zato nije jasno kako se ta mera može koristiti kao sankcija za nepoštovanje Zakona o javnom informisanju i medijima. Zbog toga je ipak teško govoriti o tome da postoji sankcija za nepoštovanje člana 17. Zakona o javnom informisanju i medijima, a osnov odgovornosti lokalnih vlasti morao je ipak biti ustanovljen samim Zakonom o javnom informisanju i medijima, pre nego kreativnim tumačenjem pravila iz zakona koji uređuju lokalnu samoupravu i budžetski sistem.

1.2. Nezavisno društvo novinara Vojvodine (NDNV) krajem septembra pokrenulo je verziju Internet portala *Autonomija* na mađarskom jeziku, a po njihovim rečima, cilj je da se doprinese „pluralizmu mišljenja unutar mađarske nacionalne zajednice i smanjenju političkog uticaja na medije na mađarskom jeziku”.

Treba napomenuti da nije slučajno što inicijativa za uspostavljanje nezavisnog medija potiče od civilnog sektora. NDNV se, kao deo Medijske koalicije, ali i samostalnim istupima, konstantno zalagao za smanjivanje političkog uticaja na medije, a naročito u odnosu na informisanje na manjinskim jezicima. Nužnost depolitizacije javnog informisanja ne sme da zaobiđe ni manjinske medije. Kao i u slučaju lokalnih i regionalnih medija, gde je konstantno forsirana teza da

ostvarivanje javnog interesa u oblasti javnog informisanja mora da ima institucionalni oblik lokalnih ili regionalnih javnih servisa, slična stvar dešavala se i u odnosu na medije koji izveštavaju na manjinskim jezicima. Naime, nacionalni saveti nacionalnih manjina, iako de iure predstavljaju organe kulturne autonomije, de facto su ipak sačinjeni od predstavnika političkih partija, pa zato njihov uticaj na uređivački koncept manjinskih medija ne bi trebalo da postoji. Zakon o javnom informisanju i medijima propisao je izvesne zaštitne mehanizme koji treba da spreče neprimereni politički uticaj, budući da se kao izdavač manjinskog medija može naći samo privredno društvo, ustanova ili fondacija, a ne Nacionalni savet nacionalnih manjina direktno. Pored toga, unutrašnji akt pomenutog privrednog društva, ustanove ili fondacije mora da uredi da izbor urednika bude takav da se obezbedi uređivačka nezavisnost. Na kraju, većinu u organima upravljanja moraju da čine „nezavisni članovi”. Ako bi se pravilno tumačio i dosledno primenjivao Zakon, onda ne bi trebalo da bude bojazni da će doći do „neprimerenog uticaja”. Međutim, praksa u primeni će odrediti da li su zaštitni mehanizmi iz Zakona ostvarili svoju svrhu. Jedno od ključnih pitanja postaje način finansiranja ovakvih manjinskih medija. Po svemu sudeći, oni će se finansirati iz javnih prihoda, ali neće moći da koriste i sredstva namenjena projektnom sufinansiranju budući da je Zakon o javnom informisanju i medijima, u članu 21. stav 3, izričito propisao da pravo učešća na konkursima nemaju izdavači koji se finansiraju iz javnih prihoda. Nacionalni Saveti se finansiraju iz javnih prihoda, pa bi se po prirodi stvari i izdavači medija koje su oni osnovali finansirali iz istih prihoda i shodno tome ne bi mogli da učestvuju na konkursima namenjenim manjinskom informisanju. Tako se otvara prostor da i u oblasti manjinskih medija dođe do pluralizacije izvora informisanja i izvesne demonopolizacije javnog informisanja na manjinskim jezicima. Ipak, taj cilj može da se ostvari samo ako postoji srazmera između sredstava koja dobijaju nacionalni saveti i sredstava opredeljenih za manjinsko informisanje na javnim konkursima. U tom smislu treba pozdraviti inicijative koje potiču iz civilnog i privatnog sektora, poput slučaja portala *Autonomija*, jer niko, pa ni nacionalni saveti, ne bi trebalo da imaju ekskluzivno pravo na informisanje na manjinskim jezicima.

2. Zakon o elektronskim medijima

U periodu na koji se ovaj izveštaj odnosi, Regulatorno telo za elektronske medije je (ponovo) izreklo meru upozorenja nacionalnoj Happy TV, zbog rijaliti programa Parovi, i opomenu nacionalnoj TV Pink, zbog rijaliti programa Farma, a sve zbog kršenja odredaba Zakona o elektronskim medijima koje se odnose na zaštitu maloletnika i zaštitu ljudskih prava.

Pojedini nacionalni emiteri uporno krše iste odredbe zakona i podzakonskih akata, a mere koje izriče Regulatorno telo pokazale su se kao apsolutno neadekvatne, budući da se nije pokazalo da postižu ikakav efekat. Delimični krivac za to su i zakonska ograničenja pri izricanju mere, ali i

samo Regulatorno telo koje svoju ulogu svodi na „servis za izricanje mera”, uz apsolutno odsustvo proaktivnog pristupa problemu. Pre svega, do sada je Happy TV izrečen ceo dijapazon mera (osim oduzimanja dozvole), i to opomena, upozorenje i privremena zabrana objavljivanja programskog sadržaja. Dakle, zajedno sa najnovijom, izrečene su ukupno četiri mere. Imajući u vidu karakter rijaliti programa Parovi, može se očekivati nastavak prakse kršenja zakona, i nastavak izricanja mera, a efekta na promenu programskog sadržaja neće biti. Jedino što Regulatornom telu stoji na raspolaganju je to da postepeno povećava trajanje mere privremene zabrane objavljivanja programskog sadržaja, pošto je nerealno očekivati da će doći do oduzimanja dozvole. Mimo izricanja mera, Regulatoru ostaje mogućnost da izdaje preporuke ili uputstva koja će se odnositi na rijaliti programe, i koja će obuhvatati i vreme kada bi oni trebalo da se emituju. Na primer, naši rijaliti programi su mahom pokazali da su nepodesni za maloletnike, pa bi preporuka mogla da ide ka tome da se oni označavaju kao podobni samo za kategoriju gledalaca 18+, te da, shodno tome, mogu da se emituju tek posle 23h, što će rijaliti programe da pomeri dalje od „prajm tajma”, i, posledično, od oglašivača. Ovo ograničenje bi se odnosilo i na sve programske sadržaje povezane sa rijaliti programima (na primer najave). Istovremeno, Regulatorno telo bi moglo i politikom naknada da utiče na pružaoce medijske usluge koji svoju programsku ponudu baziraju na rijaliti programima. Shodno članu 36. Zakona o elektronskim medijima, naknada za pružanje medijske usluge se određuje, između ostalog, i u odnosu na „programsku koncepciju pružaoca medijske usluge” i udeo pojedinih programskih sadržaja. Takođe, politika naknada Regulatornog tela treba da bude takva da visina naknade odgovara „trošku regulacije”; zato, onaj medij koji pravi veće troškove Regulatornom telu, treba više i da plati. Naravno, i sami mediji su odgovorni što su, u upiranju da što više liče na konkurenciju, potpuno prenebregli činjenicu da koriste javno dobro, i da zato imaju veću odgovornost prema javnosti, odnosno medijskim konzumentima. U tom smislu je posebno zanimljiva izjava odgovornog urednika TV Happy Milomira Marića, koji se u postupku izricanja mere branio i time da je u rijalitiju „Parovi” prikazana „realnost Srbije”. Smatramo da je trenutna situacija na medijskoj sceni takva da se pomenuta „realnost” kreira, prenosi i nameće od strane medija, a veliki broj potpisnika peticija rezigniranih gledalaca samo govori u prilog ovoj tvrdnji.

3. Zakon o autorskom i srodnim pravima

Urednik internet portala *Mondo* Predrag Vujić objavio je protestno pismo povodom loše prakse „copy/paste” novinarstva i preuzimanja tekstova bez saglasnosti i bez potpisivanja izvora odakle je informacija prenet. Ovaj problem posebno se raširio na našoj medijskoj sceni od trenutka kada su onlajn verzije novina i informativni internet portali postali popularni. Česta je zabluda da je Internet, u odnosu na poštovanje autorskih prava, polje apsolutne i neograničene slobode, gde je dozvoljeno plagiranje, umnožavanje, prenošenje i modifikacija tuđeg autorskog dela bez ikakve kontrole i bez sankcija. Moglo bi se reći i da je lakša dostupnost sadržaja na Internetu

dovela medijske poslenike u iskušenje da neovlašćeno iskorišćavaju predmet tuđeg autorskog prava, odnosno da je epidemija kršenja prava posledica mogućnosti neovlašćenog iskorišćavanja predmeta tuđeg autorskog prava, koja je sada postala svima i lako dostupna.

Nažalost, izgleda da regulativa donekle čak i podstiče ovakvo ponašanje, barem kada se govori o pravilima Zakona o autorskom i srodnim pravima. Član 2. stav 1. Zakona o autorskom i srodnim pravima definiše autorsko delo kao originalnu duhovnu tvorevinu autora, koja je izražena u određenoj formi, bez obzira na njegovu umetničku, naučnu ili drugu vrednost, njegovu namenu, veličinu, sadržinu i način ispoljavanja, kao i dopuštenost javnog saopštavanja njegove sadržine. Dakle novinarski tekst bi svakako mogao da se podvede pod autorsko delo. Ipak, novinarski tekst ne uživa punu autorsko-pravnu zaštitu, zbog tzv. suspenzije autorskog prava, budući da član 43. propisuje da je dozvoljeno, u okviru izveštavanja javnosti putem štampe, radija, televizije i drugih medija o tekućim događajima, u obimu koji odgovara svrsi i načinu izveštavanja o tekućem događaju, bez dozvole autora i bez plaćanja autorske naknade:

- umnožavati primerak objavljenih dela koja se pojavljuju kao sastavni deo tekućeg događaja o kome se javnost izveštava;
- pripremati i umnožavati kratke izvode ili sažetke iz novinskih i drugih sličnih članaka u pregledima štampe;
- umnožavati političke, verske i druge govore koji su održani na javnim skupovima, u državnim organima, verskim ustanovama ili prilikom državnih ili verskih svečanosti;
- slobodno koristiti dnevne informacije i vesti koje imaju prirodu novinskog izveštaja.

Takođe, članom 41. stav 1. Zakona propisano je da se, u slučajevima suspenzije autorskog prava, moraju navesti ime autora dela i izvor iz kog je delo preuzeto (izdavač dela, godina i mesto izdanja, časopis, novina, televizijska ili radio stanica, gde je delo, odnosno odlomak dela izvorno objavljen ili neposredno preuzet i sl.). Poenta ove suspenzije je u tome da se ne dogodi da javnost bude uskraćena za važne informacije pozivanjem na poštovanje autorskih prava. Drugim rečima, radi se o finom balansiranju između prava na slobodu izražavanja i autorskog prava.

Među novinarskim tekstovima postoje razlike, pa tako, na primer, autorska kolumna, u kojoj novinar analizira tekuće političke događaje i daje svoje viđenje situacije i komentar, ne bi moglo da se tretira kao dnevna informacija ili vest. Međutim, u praksi se uvrežilo mišljenje da je svaki tekst u mediju podložan suspenziji autorskog prava, što nije u skladu sa intencijom pomenutih članova zakona. S druge strane, čak i da se uzme u obzir da postoji suspenzija autorskog prava, ona podrazumeva da onaj koji prenosi novinarski tekst mora da naznači autora i izvor iz kog je preneto konkretno autorsko delo. Pojava da se tekstovi prosto preuzimaju i predstavljaju kao

sopstveni, predstavljaju kršenje Zakona o autorskom i srodnim pravima, i to, kako kršenje pravila o suspenziji, tako i povredu drugih prava autora. Ipak, čini se da Zakon nije predvideo adekvatne sankcije za nepostupanje po obavezama koje se tiču navođenja imena autora i izvora preuzimanja. Praksa neovlašćenog preuzimanja sadržaja sa Interneta postala je toliko raširena da sama po sebi zahteva brz i jednostavan mehanizam kroz koji bi se sankcionisala. Ako se sve bude svodilo na to da mediji, jedni protiv drugih, vode duge i skupe parnične postupke za naknadu štete tim povodom, problem bi još dugo nastavio da opterećuje medijsku scenu. Jedno od rešenja mogla bi da bude i samoregulacija. Naime, Kodeks novinara Srbije, u Glavi IX, do detalja propisuje obaveze novinara u odnosu na prenošenje tuđih tekstova koji su predmet autorsko-pravne zaštite, a određeni broj odluka Saveta za štampu odnosi se upravo na neovlašćeno preuzimanje tuđih tekstova. Ipak, kako praksa ignorisanja tuđih autorskih prava ne jenjava, izgleda da bi usvajanje novog Zakona o autorskim pravima, najavljeno za kraj ove godine, trebalo iskoristiti i za rešavanje ovog problema.

4. Zakon o oglašavanju

U javnosti je pokrenuta debata o oglašavanju pojedinih prehrambenih proizvoda putem medija. U fokusu pažnje bila je pojava da se u oglasnim porukama hrani pripisuju svojstva kojima se postiže prevencija ili čak i lečenje pojedinih bolesti. Ovaj segment oglašavanja regulisan je Zakonom o oglašavanju i Zakonom o bezbednosti hrane, te odgovarajućim podzakonskim aktima kojima se uređuje deklarisanje i oglašavanje hrane.

Zakon o oglašavanju propisuje opšta pravila u odnosu na oglašavanje svih proizvoda, pa i hrane. Ovaj zakon propisuje da oglasna poruka mora da bude istinita, potpuna i određena, u skladu sa zakonom, dobrim poslovnim običajima lojalne konkurencije i profesionalnom etikom, tako da sadrži podatke koji su pouzdani i iskustvom potvrđeni, odnosno u kojoj nisu izostavljeni podaci koji su od značaja za sticanje prave predstave o predmetu oglašavanja, a ako se oglasna poruka poziva na mišljenja određenih naučnika ili stručnjaka, ona moraju biti potvrđena, dokumentovana, aktuelna i proverljiva. S druge strane, Zakon o bezbednosti hrane, i podzakonski akti doneti na osnovu tog zakona, mahom se bave deklarisanjem, a ne oglašavanjem prehrambenih proizvoda, te u tom smislu zaostaju za evropskom regulativom. Oglašavanje prehrambenih i dijetetskih proizvoda je gotovo uvek bile skopčano sa kontroverzama. U želji da nađu svoj put do konzumenata, oglašivači se ne libe da tvrde da njihovi proizvodi leče neke od najtežih bolesti. U žiži interesovanja su tako bile zdravstvene tvrdnje u vezi sa oglašavanjem Prolom i Mivela vode. Zdravstvena inspekcija je u oba slučaja našla da tvrdnje o lekovitom dejstvu nisu istinite, pa su zabranjivale emitovanje oglasnih poruka koje dovode u zabludu potrošača. Ovome treba dodati i različite dijetetske proizvode kojima se,

u oglašavanju, isto pripisuje da leče različite zdravstvene tegobe i medicinska stanja, i koji su „nešto između” hrane i leka. Kako ne pripadaju nijednoj kategoriji, gotovo da su potpuno neregulirani i njihovo oglašavanje je zato u sivoj zoni. Zbog toga je neophodno da se novi zakon o oglašavanju pozabavi i ovom problematikom, te propiše jasnije obaveze oglašivača, ali i medija, kao prenosilaca oglasnih poruka, o tome šta reklame za prehrambene proizvode smeju, a šta ne smeju da sadrže.

III MONITORING PROCESA USVAJANJA NOVIH ZAKONA

Nacrt zakona o oglašavanju

Na javnom predstavljanju brošure „Pregovaračka poglavlja - 35 koraka do EU” ambasador Majkl Devenport, šef Delegacije Evropske unije u Republici Srbiji, i šefica pregovaračkog tima za pristupanje Srbije EU Tanja Mišćević, govorili su, između ostalog, i o medijskim zakonima, ali posebno i o Zakonu o oglašavanju. Ambasador Devenport je istakao da zakoni donose rešenja, ali ne i odgovore, kao i da medijskim zakonima nije uređena velika oblast, a to je oglašavanje. S druge strane, Tanja Mišćević je istakla da se trenutno radi na Zakonu o oglašavanju kojim će materija oglašavanja ozbiljnije biti tretirana nego u medijskim zakonima.

Podsećamo, Akcionim planom uz Medijsku strategiju iz 2011. godine, bilo je predviđao da će doći do „preispitivanja mogućnosti za izmenu” Zakona o oglašavanju, kao i da će ministarstvo nadležno za informisanje biti nosilac tog procesa. Da li je do ovog „preispitivanja” zaista došlo, i generalno, kakva je uloga Ministarstva kulture i informisanja bila u procesu pripreme novog Zakona o oglašavanju, koji je Tanja Mišćević najavila, teško je u ovom trenutku proceniti. Ovo naročito stoga što je Zakon o elektronskim medijima uredio oblast oglašavanja u skladu sa Direktivom o AVMS, a Nacrt zakona o oglašavanju, koji je bio na javnoj raspravi tokom januara 2015. godine, nije tretirao elektronske medije, osim u odnosu na primenu opštih instituta (prevarno i upoređujuće oglašavanje, organičenja u oglašavanju alkohola, zabrane u odnosu na duvanske proizvode itd.). Takođe, Nacrt zakona o oglašavanju, makar po tekstu koji je bio predstavljen tokom javne rasprave, ne primenjuje se na oglase državnih organa, odnosno drugih nosilaca javne vlasti, koje oni objavljuju vršeci poslove iz svog delokruga, ne primenjuje se na izborne kampanje, niti na druge promotivne aktivnosti političkih organizacija, ne primenjuje se na oglašavanja udruženja, sindikata, i drugih pravnih lica, ne primenjuje se na sve ono što nije trgovina u širem smilu. Na taj način, van domašaja Zakona o oglašavanja ostale bi kampanje kojima se podstiče društveno odgovorno ponašanje (npr. bezbednost u saobraćaju, prevencija

bolesti). To zapravo znači da, u odnosu na regulaciju oblasti oglašavanja, predstoji veliki korak unazad. Predložene izmene Zakona o oglašavanju kreiraju situaciju u kojoj postoje dva potpuno odvojena režima za oglašavanje. Jedan je režim za oglase u oblasti trgovine u širem smislu, regulisan i bremenit ograničenjima, i drugi, kada se oglašava država, ali i druge organizacije koje nisu privredni subjekti, koje ne obavljaju delatnost radi sticanja dobiti, u kome oglašavanje ostaje apsolutno neregulisano i nepodvrgnuto bilo kakvim pravilima. Koliko ovo otvara prostor za zloupotrebe, gotovo da nije potrebno objašnjavati. Ono što je posebno loše za medije jeste činjenica da Nacrt omogućava nastavak prakse netransparentnog posrednog finansiranja „podobnih medija”. U tom smislu, sa aspekta medijske reforme, ovaj zakon koji je trebalo da stavi tačku na proces, samo je produbio problem koji godinama vlada u medijskom sektoru. Aspurdnosti doprinose i tzv. „samostalni članovi zakona”, koji su do sada regulisali oblast državnog i političkog oglašavanja. Oni ni do sada nisu primenjeni adekvatno, a ako ostanu i u konačnoj verziji zakona, biće svojevrsno „strano telo” u koncepciji zakona koji uređuje samo komercijalno oglašavanje. Mora se priznati da je Zakon o oglašavanju od početka bio „siročić” medijske reforme. Poveravanje ovog zakonodavnog poduhvata Ministarstvu trgovine, turizma i telekomunikacija je neminovno vodilo ka tome da se regulacija suzi samo na one oglašivače koji imaju svojstvo trgovca. Zato treba postaviti pitanje zašto tematika „javnog oglašavanja” nije regulisana Zakonom o javnom informisanju i medijima, koji inače već propisuje zabranu posrednog i neposrednog finansiranja medija od strane javnih entiteta. Takođe i pitanje zašto to nije uređeno posebnim zakonom, ako već nije moglo Zakonom o javnom informisanju i medijima ili Zakonom o oglašavanju. To dalje znači da Medijska strategija nije dobro postavila cilj, a da su oba ministarstva, u odnosu na ovu problematiku, podbacila. Zato je trenutno jedini mogući izlaz da se ciljevi redefinišu, te da se ubrzano radi na novoj regulativi koja će da uredi i drugu stranu oglašavanja, koje će da obuhvati sve ono što je iz Zakona o oglašavanju izbačeno. Neki novi zakon, kako god da mu bude ime, morao bi da uredi tri velike oblasti, i to:

- procedure za oglašavanje javnih entiteta koje će biti transparentne, objektivne i zasnovane na nediskriminatornim kriterijumima, kada se radi o oglašavanju državnih organa i organizacija, regulatornih tela, ustanova, javnih preduzeća (kada nisu trgovci) itd, a sve u skladu sa preporukama evropskih eksperata, ali i u skladu sa onim o čemu se u Srbiji najčešće čulo iz ANEM-a,
- javno obaveštavanje i kampanje društveno odgovornog poslovanja, uslove, ograničenja i sl. i
- sadržinu „oglasne poruke” koju prenose javni entiteti, NVO, i oni koji sprovode kampanje društveno-odgovornog poslovanja.

Po najavama koje stižu iz nadležnog ministarstva, Nacrt zakona o oglašavanju je poslat Evropskoj komisiji na ekspertizu, i čeka se odgovor. Nakon toga će se zakon naći u proceduri za

usvajanje. Ipak, po svemu sudeći, neće biti promenjen osnovni koncept, tako da je za očekivati da će se, uprkos kritikama, taj zakon odnositi samo na oglašavanje komercijalnih delatnosti.

IV MONITORING RADA NADLEŽNIH TELA, ORGANA I ORGANIZACIJA

REGULATORNA TELA

1. Regulatorno telo za elektronske medije (REM)

Aktivnostima Regulatornog tela za elektronske medije bavili smo se u delu izveštaja koji se odnosi na implementaciju Zakona o elektronskim medijima.

DRŽAVNI ORGANI

2. Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti

Krajem septembra Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti ukazao je na alarmantno veliki broj ličnih podataka koji se objavljuju u medijima i apelovao na nadležne organe da se ponašaju odgovornije.

Ova priča je povezana sa poznatim problemom „curenja podataka iz istrage”, o kojem govore i Izveštaji o napretku Srbije ka EU. Dakle, osim toga što se curenje podataka iz istraga koristi u svrhe obračuna sa neistomišljenicima kroz „podobne” ili „prijateljske” medije, ono takođe vodi ka tome da se masovno ugrožava pravo na privatnost. Posebno je zanimljiva opservacija Poverenika o tome da mediji ne mogu da dođu na legalan način do podataka iz postupka, budući da se zahtevi za pristup informacijama po Zakonu o slobodnom pristupu informacijama gotovo izvesno odbijaju sa pozivom na to da je reč o „tajni” ili „da bi njihova dostupnost ugrozila tok postupka”. Ovo „licemerstvo” zvaničnih organa ukazuje i na to kolika je razmera problema „curenja informacija”, budući da ono ugrožava pravo na slobodu izražavanja, pravo na pretpostavku nevinosti i pravo na privatnost, a podriva i jedno od osnovnih ustavnih načela vladavine prava, koje, između ostalog, počiva na poštovanju osnovnih ljudskih prava, a naročito podrazumeva “povino vanje vlasti Ustavu i zakonu”. Nažalost, u ovoj oblasti nema vidljivog napretka, a može se reći da je situacija iz godine u godinu sve gora, te da čak ni insistiranje EU da se „curenju podataka iz istrage” stane na put, nije do sada urodio plodom.

1. Tok postupka privatizacije

U septembru je potpisano 8 ugovora o privatizaciji medija. Privatizovane su „Nedeljne novine”, RTV Stara Pazova, Radio Raška, Radio Šid, RTV Inđija, JP Apollo, IPC Vladičin Han i IPC Kula. Neuspešnim je proglašeno ukupno 5 javnih aukcija, zato što za „Reč naroda”, Radio Bačku, „Reč radnika”, „Dnevnik” i Radio Sečanj nije dostavljena nijedna ponuda. Takođe je objavljeno još 8 javnih poziva za prodaju medija, i to za RTV Bačka Palanka, Radio Odžake, JP TANJUG, „Naš glas”, Radio Barajevo, „Glas Podrinja”, Radio Suboticu i RTV Bujanovac. Treba napomenuti da se za neke od ovih medija javni pozivi objavljuju po drugi put, a među njima su i neki mediji koji su imali najviše početne cene, poput JP TANJUG i novosadskog „Dnevnika”. Ako ni ponovljene aukcije ne budu uspešne, verovatno će se ići na besplatnu podelu akcija. Postoji teorijska mogućnost da se organizuje treći krug, ali u ovim okolnostima je teško očekivati da će se to zaista desiti. U svakom slučaju, Zakon o javnom preduzeću Novinska agencija Tanjug prestaje da važi 31. oktobra 2015. godine, te bi, ako bi se striktno pratio Zakon o javnom informisanju i medijima, nakon 31. oktobra, privatizacija TANJUG-a morala da se oglasi neuspešnom i da se pokuša sa podelom besplatnih akcija. Ako ni to ne uspe, usledila bi likvidacija ovog medija i njegovo brisanje iz registra. Isto važi i za sve ostale medije kod kojih nije uspeo nijedan model privatizacije.

Slučaj RTV Vranje mogao je da bude jedna od uspešnijih priča privatizacije, ali je opet u prvi plan iskočila apsolutna neodgovornost i nedoraslost nadležnih državnih tela. Budući da nisu uspela javna nadmetanja, usledila je besplatna podela akcija zaposlenima. Neki od zaposlenih su hteli da preuzmu besplatne akcije, a ispunjavali su i uslove koji su predviđeni Uredbom Vlade o prenosu kapitala bez naknade zaposlenima kod izdavača medija. Početni entuzijizam je vrlo brzo splasnuo, jer je Agencija za privatizaciju saopštila da zaposleni ne mogu da budu 100 % vlasnici medija, već svega 33 %, dok bi ostatak bio prebačen na Akcionarski fond. Ministarstvo kulture i informisanja je potom odgovorilo da ovakav stav Agencije nije utemeljen, kao i da je pravno neodrživ. Zakon o javnom informisanju i medijima propustio je da uredi postupak privatizacije besplatnom podelom akcija, što je stvorilo prostor da se pojave različita tumačenja, ali i da se dovede u pitanje izlazak države iz medija, kao jedan od osnovnih principa Medijske strategije.

Zakon o javnom informisanju jako šturo uređuje postupak podele besplatnih akcija, propisujući obustavljanje postupka prodaje kapitala i privatizaciju prenosom akcija zaposlenima bez naknade. Uslovi su u slučaju prodaje RTV Vranje bili ispunjeni, a formulacija člana je takva da se

može zaključiti da se prenosi 100 % kapitala (iako to nije eksplicitno rečeno). Međutim, Uredba Vlade kojom se bliže uređuje prenos kapitala bez naknade propisuje u članu 4. da zaposleni imaju pravo na prenos besplatnih akcija za svaku punu godinu provedenu u radnom odnosu kod tog izdavača medija, a da se pravo na prenos besplatnih akcija može ostvariti najviše za 35 godina provedenih u radnom odnosu kod tog izdavača medija. Dakle, sama Uredba nije usklađena sa Zakonom, i ako ograničenje prava priznatog Zakonom postoji, ono postoji kroz tu Uredbu. Zakon o privatizaciji, u odsustvu dovoljno preciznih pravila u Zakonu o javnom informisanju i medijima i Uredbi, u članu 63. stav 2. izričito propisuje da zaposleni imaju pravo na sticanje akcija bez naknade, čija je ukupna nominalna vrednost 200 evra u dinarskoj protivvrednosti po zvaničnom srednjem kursu dinara na dan objavljivanja javnog poziva, za svaku punu godinu rada u radnom odnosu. Nesrećnom kombinacijom dva zakona i Uredbe, došlo je do toga da je, zbog ograničenja u vrednosti akcije/udela po godini i ograničenja najvišeg iznosa nominalne vrednosti akcija/udela na 7.000 evra (35 godina x 200 evra), nemoguće raspodeliti sav kapital na zaposlene, budući da je prvo broj zaposlenih u mediju ograničen, a od tog ograničenog broja veoma mali broj ispunjava uslove iz Uredbe. Tako je i došlo do toga da je u Vranju zapravo preneto samo 33% kapitala. Ostatak od 67% bi trebalo (ako se nešto u međuvremenu ne promeni) da se prenese na Akcionarski fond. Ono što je posebno zanimljivo je to da je prenos na Akcionarski fond regulisan Zakonom o besplatnoj podeli akcija, što samo dodatno doprinosi „regulatornom košmaru“, budući da ni pažljivom pravnom analizom ne može da se sa stopostotnom preciznošću utvrdi koji je međusobni odnos ova tri zakona, odnosno koji je specijalni (*lex specialis*), a koji je opšti – krovni (*lex generalis*). Uz to, predstavnici Agencije su od samog početka procesa privatizacije govorili da je jedna od specifičnosti Zakona o javnom informisanju i medijima, u odnosu na Zakon o privatizaciji, prenos celokupnog udela (100 %). Zato je promena stava u najmanju ruku čudna.

Ovakav razvoj situacije je u suprotnosti sa intencijom Zakona o javnom informisanju i medijima, čiji je cilj bio da se podeli 100% akcija zaposlenima. Ipak, treba reći da po važećoj regulativi, čak i ako se ostane pri stavu da zaposlenima ne može da se podeli 100% kapitala, Akcionarski fond ne može da upravlja subjektom privatizacije, nego samo da čuva (drži) akcije ili udele dok ih ne otuđi, a upravljanje ostaje na onome koji ima akcije/udele sa pravom glasa. Tako da su, barem do otuđenja 67% akcija, zaposleni zaista ti koji upravljaju medijem. Nakon otuđenja, postoji opasnost da neko treći kupi sve preostale akcije/udele, što inicijalno obećanje zaposlenima, dato Zakonom o javnom informisanju i medijima, da će, ukoliko privatizacija njihovog medija propadne, sami postati vlasnici, preinačava u novo - da će, ukoliko privatizacija njihovog medija propadne, eventualno postati tek njegovi manjinski akcionari.

Još uvek nisu pronađeni napadači na Ivana Ninića, novinara i aktivistu koga su u avgustu pretukle dve za sada nepoznate osobe, a u autorskom tekstu objavljenom na portalu *Vojvodina danas* na mađarskom jeziku, bivši gradonačelnik Kanjiže Laslo Bala naveo je lične podatke i adresu Natalije Jakovljević, predsednice Centra građanskih vrednosti iz Subotice, reagujući na tvrdnje Centra da se opštinske vlasti u tom gradu ponašaju rasistički prema migrantima. Nezavisno društvo novinara Vojvodine optužilo je Balu da na ovaj način poziva na „linč” Natalije Jakovljević.

Napad na Ivana Ninića i ugrožavanje bezbednosti novinarku Natalije Jakovljević, sami po sebi, govore o nepovoljnom okruženju za rad novinara u Srbiji. Pri tome, sam Ninić je u izjavama medijima naveo da zna ko stoji iza njegovog prebijanja, te da se radi o državnom funkcioneru čije poslovanje istražuje prethodne tri godine. Ako bi se utvrdilo da je to istina, nedvosmisleno će se potvrditi da je država zakazala u svojoj obavezi da zaštiti novinare i stvori bezbedno okruženje za razvoj slobode izražavanja. S druge strane, nervozna reakcija bivšeg opštinskog funkcionera u Kanjiži i nepromišljeno obelodanjivanje ličnih podataka novinarku, pokazuju koliko smo kao društvo nezreli i koliko se političke elite u Srbiji, uključujući tu i bivše i sadašnje nosioce javnih funkcija, teško nose sa kritičkim tekstovima i ne pokazuju ni minimum tolerancije za drugačije mišljenje, bez čega je javna i otvorena debata o pitanjima od javnog interesa nezamisliva. Umesto da se na kritike odgovori argumentovano i civilizovano, postala je praksa da se poseže za ličnom diskvalifikacijom, za objavljivanjem ličnih podataka i adresa onih sa čijim se mišljenjem političari ne slažu, čime se debati o pitanjima od javnog interesa uopšte ne doprinosi, već se naprotiv, prizivaju napadi ekstremista na neistomišljenike. Nažalost, različiti spiskovi „neprijatelja”, sa podacima iz njihovog privatnog života, postali su naša svakodnevnica.

Sredinom septembra mađarska policija je, dok je pokušavala prisilno da spreči ulaz izbeglica u tu zemlju, napala i novinarsku ekipu RTS-a koja je izveštavala sa lica mesta. U incidentu su povređeni snimatelj Vladan Hadži Mijailović, inženjer zvuka Miroslav Đurašinović, kao i novinarka Jovana Đurović. Istovremeno su na meti napada našli i jedan poljski novinar, kao i fotoreporterka iz Švedske. Ovim je samo posvedočeno da problemi, kojima je sloboda izražavanja izložena, nisu lokalni, srpski, već regionalni, odnosno mnogo širi.

U delu izveštaja koji se bavi sudskim postupcima, komentarišemo presudu Upravnog suda donetu po tužbi novinara lista „Danas” Bojana Cvejića, kojom je Vladi Republike Srbije naloženo da novinaru dostavi podatke o broju saglasnosti za nova zapošljavanja u javnom sektoru, izdatih uprkos generalnoj zabrani koja je za takva zapošljavanja propisana. Cvejić je ove podatke tražio

u dva navrata, u oktobru 2014. i februaru 2015. godine godine, pozivajući se na Zakon o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja, a Vlada je njegove zahteve u oba navrata ignorisala, zbog čega je on podneo tužbu Upravnom sudu. Ukazujemo i da organi javne vlasti često traže načine da izbegnu svoje obaveze za dostavljanje informacija po Zakonu o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja. Nespremnost nosilaca vlasti da svoj rad i njegove rezultate učine dostupnim javnosti jača sumnju da je svrha takvog „zida ćutanja“ da prikrije njihovo nelegalno ili neodgovorno ponašanje. Ono što u ovom slučaju posebno zabrinjava jeste to što je organ koji nije postupio po zahtevu novinara za pristup informacijama od javnog značaja upravo Vlada Republike Srbije. Zakonom o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja Vlada je obavezana ne samo da poštuje određena pravila koja se odnose na transparentnost njenog rada već i da Povereniku za informacije od javnog značaja, ako on svoja rešenja ne može sprovesti na drugi način, pruža pomoć, odnosno obezbeđuje izvršenje njegovih rešenja. Osnovano se sada postavlja pitanje kako će Vlada asistirati Povereniku u izvršenju rešenja koja on donosi po Zakonu o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja, ako ni sama ne poštuje obaveze koje po istom tom zakonu ima. U navedenom kontekstu, odluka suda je veoma ohrabrujuća, jer govori u prilog tome da „zid ćutanja“ nije neprobojan, kao i da se upornost tražilaca informacija isplati.

U delu izveštaja koji se bavi monitoringom implementacije postojećih propisa, bavimo se implementacijom odredaba Zakona o javnom informisanju i medijima koje se odnose na projektno sufinansiranje, a posebno u kontekstu činjenice da 60 opština i gradova nije raspisalo konkurse za projektno finansiranje medija po novim pravilima, analiziramo i eventualne sankcije kojima bi odgovorni u tim opštinama i gradovima mogli biti izloženi. Naime, na skupu održanom sredinom septembra u organizaciji Stalne konferencije gradova i opština i Misije OEBS-a u Srbiji, a u saradnji sa Delegacijom EU, Ministarstvom kulture i informisanja, Fondacijom za otvoreno društvo i Nezavisnim udruženjem novinara Srbije, Vesna Jokanović iz Ministarstva kulture i informisanja istakla je da sankcija za lokalne vlasti koje ne raspišu javni konkurs postoji, budući da „postoji mogućnost“ da Ministarstvo finansija, na zahtev Ministarstva kulture i informisanja, obustavi novčane transfere takvoj lokalnoj samoupravi. Po našem mišljenju, reč je ipak o sankciji za nepoštovanje fiskalnih pravila propisanih odredbama čl. 27ž Zakona o budžetskom sistemu, a ne sankciji za nepoštovanje Zakona o javnom informisanju i medijima. Osnov odgovornosti lokalnih vlasti morao je ipak biti ustanovljen samim Zakonom o javnom informisanju i medijima, pre nego kreativnim tumačenjem pravila iz zakona koji uređuju lokalnu samoupravu i budžetski sistem.

Baveći se implementacijom odredaba Zakona o javnom informisanju i medijima, pišemo i o verziji Internet portala *Autonomija* na mađarskom jeziku, koju je u septembru pokrenulo Nezavisno društvo novinara Vojvodine, s ciljem da se doprinese „pluralizmu mišljenja unutar

mađarske nacionalne zajednice i smanjenju političkog uticaja na medije na mađarskom jeziku.” Podsećamo da se i u odnosu na medije koji izveštavaju na manjinskim jezicima insistira na uticaju nacionalnih saveta nacionalnih manjina na njih, kao i u slučaju lokalnih i regionalnih medija, gde je konstantno forsirana teza da ostvarivanje javnog interesa u oblasti javnog informisanja mora da ima institucionalni oblik lokalnih ili regionalnih javnih servisa. Budući da su nacionalni saveti *de facto* sačinjeni od predstavnika manjinskih političkih partija, Zakon o javnom informisanju i medijima propisao je izvesne zaštitne mehanizme koji treba da spreče njihov neprimereni politički uticaj na manjinske medije. Međutim, tek će praksa u primeni tog zakona pokazati da li zaštitni mehanizmi ostvaruju svoju svrhu. Još jedno od ključnih pitanja je i način finansiranja manjinskih medija. Ako se manjinski mediji čiji su osnivači nacionalni saveti ne budu finansirali iz sredstava namenjenih za sufinansiranje projekata, budući da se i inače finansiraju iz javnih prihoda – posredno preko nacionalnih saveta, to otvara prostor da se iz sredstava namenjenih za sufinansiranje projekata finansiraju drugi manjinski mediji, te da dođe do pluralizacije izvora informisanja i demonopolizacije javnog informisanja na manjinskim jezicima. Ovo može biti samo dobro, jer niko, pa ni nacionalni saveti, ne bi trebalo da ima ekskluzivno pravo na informisanje na manjinskim jezicima.

U delu izveštaja koji se bavi monitoringom implementacije Zakona o elektronskim medijima bavimo se implementacijom odredaba Zakona o elektronskim medijima koje se odnose na zaštitu maloletnika i zaštitu ljudskih prava u tim programima, povodom mera koje Regulatorno telo za elektronske medije (ponovo) izreklo nacionalnoj Happy TV (mera upozorenja) i nacionalnoj TV Pink (mera opomene) zbog rijaliti programa i kršenja tih odredaba. Ukazujemo da, mimo izricanja mera, koje se do sada nisu pokazale kao delotvorne, Regulator može kroz mehanizme preporuka ili uputstava da utiče na vreme kada bi ovi programi mogli da se emituju, ali i da kroz politiku naknada za pružanje medijske usluge, koje bi po Zakonu trebalo da se određuju polazeći od „troška regulacije“, utiče na pružaoce medijskih usluga da ovakve programe, ako ne ukinu, ono upristoje i svedu na razumnu meru.

Bavimo se i Zakonom o autorskom i srodnim pravima, u kontekstu njegove najavljene izmene, a posebno polazeći od onoga što je urednik internet portala Mondo Predrag Vujić nazvao lošom praksom „*copy/paste*“ novinarstva i preuzimanja tekstova bez saglasnosti i bez potpisivanja izvora odakle je informacija prenet. Ovaj problem posebno se raširio na našoj medijskoj sceni od trenutka kada su onlajn verzije novina i informativni Internet portali postali popularni.

U odnosu na implementaciju Zakona o oglašavanju posebno apostrofiramo praksu oglašavanja hrane i vode za piće oglasima u kojima se tim namirnicama pripisuju lekovita dejstva. Istim zakonom bavimo se u delu izveštaja koji se bavi monitoringom procesa usvajanja novih zakona.

Ukazujemo da, i pored najava da će novi Zakon o oglašavanju materiju oglašavanja tretirati ozbiljnije od medijskih zakona, Nacrt tog zakona, koji je svojevremeno bio na javnoj raspravi, ne daje prostor za preveliki optimizam. Naime, postoje najmanje tri oblasti koje su tim nacrtom potpuno zanemarene. Prvo, radi se o regulaciji slučajeva u kojima se država pojavljuje kao oglašivač, za koje je neophodno propisati procedure koje bi bile transparentne, objektivne i zasnovane na nediskriminatorskim kriterijumima. Drugo, regulacija oglasnih kampanja koje se odvijaju u kontekstu različitih akcija korporativne društve odgovornosti. I na kraju, Nacrt propušta da reguliše sadržinski aspekt oglasnih poruka u slučajevima u kojima se država pojavljuje kao oglašivač, ali i sadržinski aspekt akcija korporativne društve odgovornosti, odnosno sadržinski aspekt bilo koje oglasne poruke koja ne oglašava neku komercijalnu delatnost.

U delu izveštaja koji se odnosi na monitoring rada državnih organa, bavimo se ukazivanjem Poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti na problem „*curenja podataka iz istrage*” i medijske zloupotrebe takvih podataka. O istom problemu govore i Izveštaji o napretku Srbije ka EU. *Procureli* podaci iz istraga koriste se u svrhe obračuna sa neistomišljenicima kroz „podobne” ili „prijateljske” medije, a takva praksa za posledicu ima i masovno ugrožavanje prava na privatnost. Isti podaci koje mediji, i kada ih traže, ne mogu dobiti zato što su „tajni” ili zato što bi njihovo otkrivanje ugrozilo istragu ili „tok postupka”, doturaju se „podobnim” novinarima i redakcijama, kada to vlastima odgovara radi nečije ljudske i političke diskreditacije.

U odnosu na privatizaciju, primećujemo da je u septembru potpisano 8 ugovora o prodaji medija novim vlasnicima. U istom periodu, 5 javnih aukcija bilo je neuspešno zato što nije bilo zainteresovanih ponuđača, a objavljeno je i još 8 javnih poziva za prodaju, u slučaju pojedinih medija i po drugi put. Posebno pišemo i o slučaju RTV Vranje. Besplatna podela akcija zaposlenima u slučaju ovog medija izazvala je kontroverzu, budući da su zaposleni, umesto da dobiju 100% akcija svog medija, dobili samo 33%, a ostatak je prebačen na Akcionarski fond. Ovo je dovelo do javne polemike između Ministarstva kulture i informisanja i Agencije za privatizaciju. Činjenica je, međutim, da Zakon o javnom informisanju jako šturo uređuje postupak podele besplatnih akcija. Uredba Vlade kojom se bliže uređuje prenos kapitala bez naknade ostavila je prostor za primenu Zakona o privatizaciji, a u skladu sa ovim i rešenja koja ne odgovaraju onome što je Ministarstvo kulture i informisanja, ali do skoro i sama Agencija za privatizaciju najavljujivala, da je jedna od specifičnosti Zakona o javnom informisanju i medijima, u odnosu na Zakon o privatizaciji, prenos svih akcija medija koji se ne privatizuju na zaposlene. Ako se ispostavi da je bilo netačno inicijalno obećanje zaposlenima, dato Zakonom o javnom informisanju i medijima, da će ukoliko privatizacija njihovog medija propadne sami postati vlasnici, te da zaposleni postaju tek manjinski akcionari, ovo će ozbiljno narušiti kredibilitet i

Ministarstva kulture i informisanja i samog Zakona o javnom informisanju i medijima, i predstavljati prvi ozbiljan poraz medijskih reformi u Srbiji.

Medijske reforme u Srbiji opstajale su poslednjih godina na uverenju da, i pored toga što je stanje u sektoru isto ili čak i gore nego ranije, Vlada Srbije i aktuelno resorno ministarstvo istrajavaju na promenama, koje jesu bolne, ali su nužne i neophodne, kako bi se s mrtve tačke krenulo napred. Ali, novinare i dalje premlaćuju, kao u slučaju Ivana Ninića, a napadači se ne izvode pred lice pravde. I dalje se poziva na linč pojedinaca zbog njihovog javno izgovorenog ili u medijima objavljenog mišljenja o pitanjima od interesa za javnost. Podaci iz istraga i dalje „cure“ u medije bliske režimu, kako bi njihovom manipulacijom i doziranim objavljivanjem bili uništavani životi i karijere. Ono što je ulivalo nadu da će stvari ipak biti bolje, bile su određene promene u koje se aktuelna vlast, za razliku od svih prethodnih, upustila, a koje su mogle da ukazuju da se stvari menjaju na sistemskom nivou i na način koji predstavlja možda spor, ali bespovratni raskid sa ranijom praksom. To i takvo poverenje jako teško se gradi, a izuzetno ga je lako narušiti. Ako medijske reforme u Srbiji ponovo budu zaustavljene i propale, slučaj obećanja koje je iznevereno na primeru RTV Vranje lako bi mogao da bude prepoznat kao upravo ta tačka na kojoj je poverenje definitivno izgubljeno, a reforme bespovratno ukočene. Da li će tako biti, ostaje da se vidi.

Izradu ovog Izveštaja podržala je Švajcarska kancelarija za saradnju kroz Fond Malih projekata, ali stavovi izneti u njemu nisu nužno i stavovi Švajcarske kancelarije za saradnju, već pripadaju isključivo autorima Izveštaja.